

РЕЦЕНЗІЇ, ВІДГҀКИ, ВРАЖЕННЯ

Василь БОРОДІН

**НОВИЙ РОМАН
ПРО ШЕВЧЕНКА**

За архіву Василя Бородіна публікується недрукований відгук про помітне явище української шевченкіани – роман Леоніда Смілянського «Поетова молодість» (1960, перша книга). На той час Бородін обіймав посаду молодшого наукового співробітника Інституту літератури.

Життя Шевченка, який всю свою діяльність присвятив народові, боротьбі за його соціальне та національне визволення, здавна привертає увагу не лише дослідників-літературознавців, а й письменників, поетів, драматургів, митців. В українській радянській літературі на всіх етапах її розвитку твори про Великого Кобзаря завжди посідали одне з перших місць, незмінно викликаючи глибокий інтерес з боку якнайширших кіл читачів.

Серед книжок, виданих до сторіччя від дня смерті Шевченка, привертає увагу новий роман Леоніда Смілянського «Поетова молодість»⁴⁷. Це твір, що стоїть на рівні сучасного наукового розуміння історичного значення Шевченка і водночас написаний талановитим митцем слова.

Роман Л. Смілянського задуманий у двох книгах. «Поетова молодість» – перша з них, присвячена одному з найважливіших періодів у житті Шевченка, у формуванні його світогляду й характеру – від часу перебування малярем-підмайстром у Ширяєва та

⁴⁷ Леонід Смілянський. Поетова молодість. Роман, Київ, «Радянський письменник», 1960, 338 с.

викупу з кріпацтва до подорожей по Україні 1843 року. Головну увагу приділено духовному розвитку Шевченка в Петербурзі, стрімкому піднесенню молодого художника до вершин культури і знань, його глибокому інтересові до всіх питань суспільного та мистецького життя, а далі – подорожам і зустрічам на Україні, ідейному прозрінню великого поета...

Одне з найголовніших завдань кожного біографічного твору полягає в історично правдивому розкритті характеру героя. Л. Смілянський з цим завданням впорався. В романі яскраво відтворено найхарактерніші риси Шевченкової вдачі – волелюбність і народність, простота, глибина інтимних переживань, палка ненависть до ворогів і гнобителів народу.

Автор «Поетової молодості» виявляє ґрунтовну обізнаність з історичною та мемуарною літературою про Шевченка, проте документи, спогади сучасників поета, матеріали досліджень використано в романі з тим художнім тактом, який не припускає «тиснення» документа і фактографії. За історичними матеріалами та документами Л. Смілянський зумів відчутти живу душу свого героя. В його романі Шевченко постає перед нами історично правдивий і живий.

Вже перші розділи твору приваблюють тонким проникненням письменника у внутрішній світ молодого Шевченка, законтрактованого паном маляреві Ширяєву. З того часу, коли він зустрівся з Сошенком, Гребінкою, Брюлловим, Жуковським, в його житті ніби постали два різні, не подібні один на один світи: ясний, сонячний світ його нових друзів і знайомих, світ вільної думки. І інший – темний світ Ширяєва й Енгельгардта. І як тяжко буває заходити до напівтемного льоху з сонячного простору, так дедалі тяжче йому переступати межу з світу Академії та класів для малювання до ширяєвського. Глибоко зворушують розділи книжки, в яких відтворено бурхливе радісне збудження Шевченка, коли він довідується про викуп з неволі, про те, що Брюллов бере його до себе учнем.

Психологічно проникливо змальовано в романі взаємини Шевченка з Брюлловим, а також з Мокрицьким, Сошенком, Гребінкою, Штернбергом. «Брюлловська майстерня, – пише письменник, – стала для Шевченка тим чарівним палацом, до якого слід було тільки зайти після ширяєвського горища, щоб інакше почувати й інакше думати, щоб кожен новий день приносив, як на крилах, нові знайомства, нові відкриття – і не тільки в зовнішньому світі, але й у самому собі, в своїй розкутій душі».

Ці слова влучно передають той піднесений настрій і ту атмосферу, в якій перебував Шевченко після визволення з кріпацтва, навчаючись в Академії мистецтв, слухаючи лекції з анатомії й фізіології в університеті, з фізики – у Вільному економічному товаристві, друкуючи свій «Кобзар», формуючись і як людина і як митець.

З натхненням змальовано в романі приїзд Шевченка 1843 року на Україну, перебування в Качанівці та Яготині, відвідання Кирилівки, зустріч поета з братами, сестрами, дідом Іваном. У цих розділах Шевченко показаний у дорозі, у вивченні своєї країни і свого народу. В дальшому розвитку постає перед читачем духовний світ поета. Автор розкриває тяжкі, гнітючі думи поета, збуджені безправним становищем народу, обурення удаваним лібералізмом панів-кріпосни-

ків типу Лукашевича, який одного разу, в суворий мороз, послав свого кріпака пішки за 30 верст з листом до Шевченка і наказом повернутися з відповіддю того ж дня.

Враження, винесені з подорожей по Україні, поглибили політичні погляди Шевченка. Свідомим, непримиренним ворогом самодержавства, соціального і національного гноблення – таким бачимо Шевченка в заключних розділах книжки. Завершується перша книжка роману вирушенням поета з України знову до Петербурга, де під свіжим враженням першої подорожі на батьківщину він напише свої визначні революційні твори.

Вдалися письменникові важкі і відповідальні епізоди, в яких Шевченка змальовано в творчому процесі, зокрема епізоди про перші творчі кроки Кобзаря. Вони написані небагатослівно і з тонким відчуттям мови великого поета, натхненних образів його поезії, з глибоким знанням середовища і побуту, що оточували Шевченка.

Роман «Поетова молодість» написаний простою, виразною, багатую образною мовою, з тією широчю любов'ю до великого поета, яка не може не здобути вдячного відгуку в серці читачів.

Роман Л. Смілянського з інтересом прочитають всі ті, хто шанує світлу пам'ять Великого Кобзаря.

16.ІІ.1961 р.

Подав О. Боронь

